

Oponentský posudek na magisterskou diplomovou práci:

Matěj Novotný, Andokidova řeč *O mystériích*. Překlad, komentář a úvodní studie.
Ústav řeckých a latinských studií FF UK, Praha 2010. Str. 202.

Předložená diplomová práce je velice dobrým dokladem toho, jak z poměrně úzkého zájmu o jednu řeč attického řečníka Andokida z roku 400/399 před Kr. může vyrůst kvalitní komplexní studie postihující historické, právní, náboženské, životopisné a v určité míře i literární aspekty důležitého a velmi neklidného období athénských dějin. Andokidova řeč *O mystériích* se díky kol. Novotnému dočkala po více než 120 letech moderního českého překladu a v jeho komentáři k ní se české historické bádání dotklo po dlouhé době skutečně detailního kritického zkoumání široké problematiky athénské společnosti 2. poloviny 5. století. Diplomand opřel svůj zájem o Andokida a jeho dobový politický a myšlenkový kontext o hluboké vzdělání ve svém oboru a pozitivní ambice zajistit si co nejvíce pramenných informací.

Struktura práce je volena uvážlivě a určena vlastně logikou tématu samotného. Výklad je rozčleněn na tři části. V první (kapitoly 1 – 4) se autor zabývá Andokidovým pohnutým životem a dílem, věnuje se zásadnímu problému zhanobení hermovek a znesvěcení mystérii v r. 415 s významným aspektem významu bez božných činů v tehdejší demokratické společnosti a konečně charakterizuje Andokidovu řeč, spojitost jeho nového procesu s jeho minulostí a rekapituluje Andokidovu obhajobu s ohledem na argumentaci a řečnickovu hodnověrnost. Andokida jako řečníka si diplomand příliš necení, má nedůvěru i v jeho lidské kvality, jeho řeč (jak vyplývá i z častých konstatování v komentáři) pokládá jen z části za věcně spolehlivou. Správně ovšem připomíná, že v athénských procesech (zvláště politických!) hrála právní a faktická podstata kauzy pro athénské laické (a velmi početné) poroty nevýznamnou roli, rozhodující byl dojem z přednesených řečí, aktuální složení porot a nálady v obci. Vzít v úvahu musíme i fakt, že Andokidés si svou obhajovací řeč složil sám podle svých intencí, kdežto žalobci si je nechávali psát od jiných (srov. /Lys/ 6).

Druhou částí práce je překlad Andokidovy řeči do češtiny (str. 44-68); shledávám ho jako moderní čtivý, vhodně samozřejmě „zčešťující“ často příliš namáhanou stylistickou stavbu originálu; na čistě překladové prohřešky jsem nenarazil. Problematické překládání Andokidova oslovení soudců *andres* (*andres dikastai*) vyřešil kol. Novotný pomocí „páni soudcové“, možné bylo třeba i „občané“ či „občané porotci“. Třetí část práce tvoří vlastní jádro a hlavní badatelský přínos diplomanda – komentář řeči, který se sice opírá o čtyři starší komentáře (str. 69), ale ve výsledné podobě je samostatným autorovým počinem. Autor se věnuje všem místům v textu, která potřebují vysvětlení.

Dokladem diplomandových schopností pro komplexní odbornou práci je mj. skutečnost, že pro svůj základní, relativně úzký úkol dokonale využil – v úvodních pasážích a hlavně v komentáři – i dalších literárních pramenů (historiografie, komedií, životopisů, scholií ad.), jejichž důvěryhodnost v záměrech a v líčení detailů dokáže s přiměřenou kritikou posoudit; ocenit je třeba je i to, že sáhl i po důležitých epigrafických dokladech, které i když nejsou vždy snadno interpretovatelné, mají výhodu autenticity. Množství použité sekundární literatury je na diplomní práci neobyčejně bohaté a už jenom zajištění přístupu k ní bylo jistě velmi pracné. Kol. Novotný se jak ve svých pramenech, zvl. v samotném Andokidově textu, tak i v odborné literatuře suverénně orientuje, jak dokazuje opět komentář i poznámkový aparát. V otázkách politických procesů, fakticity kauz, politického soupeření, Andokidovy viny či nevin, role osob zapojených do událostí a soudních žalob už v pramenech spolu „soutěží“ domněnky, výmysly, pravděpodobnost a pravda, což má pochopitelně za následek, že i mezi moderními badateli málokdy panuje skutečná shoda v názorech a interpretacích.

Kol. Novotný dokáže tyto názory navzájem v konkrétních případech náležitě konfrontovat, polemizovat (i s M.G. Hansenem, např. str. 157, který je pokládán za dnes největší autoritu v oblasti právně-institucionálního života Athén a řecké polis vůbec), přiklonit se k názoru, kterému dává přednost (dotaz: jaký je j e h o názor na soud „před šesti tisíci Athéňany“ – str.86 n.?), případně i podat návrh vlastní. Suverénní je např. diskuse o Ísotimidově a Patrokleidově usnesení (str. 114 nn.) či detailně pro Andokidovu hodnověrnost důležité pojednání o úplňku v paragrafu 38 (str. 98 n.); v této souvislosti bych chtěl kol. Novotného požádat o upřesnění jeho názoru na Diokleida a jeho udání (jeho názor o nespolehlivosti Andokidových údajů je naproti tomu zřejmý). Stručné vyjádření diplomandovo bych uvítal k těmto detailům: problém hetairií – jejich spolupráce a konkurence v případě hanobení hermovek a znevážení mystérií a následných udání; role Agaristy a jaký asi byl důvod jejího nepřátelství k Alkibiadovi; jak mohl Andokidés v procesu z r. 400/399 popírat svou vinu z r. 415 a zároveň žádat návrat beztrestnosti; z paragrafů 48-50 řeči je zřejmé, že všichni příbuzní podezírali Andokida na hanobení hermovek – tento fakt není v komentáři zmíněn; bylo v Athénách obvyklé, že udavači byli odměňováni o Panathénájích (srov. str. 90 n.) bylo udavačství pokládáno za svého druhu agón?

K práci je vhodně připojen seznam mužů stíhaných v r. 415 (a jejich udavačů), k nutné výbavě patří seznamy zkratek a soupis pramenů a - jak už zmíněno – bohatý seznam užité sekundární literatury; v něm je překvapivě uvedeno staré Busoltovo dílo k řeckým dějinám, nikoli modernější Griechische Geschichte od H. Bengtsona (4. vyd. 19696).

Ocenit je třeba i jazykovou stránku výkladu, který je jasný a při vši složitosti problematiky zůstává úsporný. Vhodně byla zvolena i grafická úprava práce; v komentáři autor dobře posloužil čtenáři uváděním řeckého textu z interpretovaného místa. V celé práci jsem narazil jen na málo tiskových chyb; zavádějící je z nich jen uvedení tučných čísel v pozn. 231.

Závěrem mohu velmi rád konstatovat, že kol. Novotný předložil diplomní práci nadstandardní kvality, v níž se plně osvědčil jako překladatel, dobrý znalec historie Řecka 5. a 4. stol. před Kr. a složitých právních a institucionálních reálií. Jeho překlad Andokidovy řeči je i kulturním přínosem, který si zaslouží publikaci, se zasvěceným historickým zařazením událostí a přiměřeným okomentováním. Plně doporučuji práci k obhajovacímu řízení.

V Praze 20. května 2010-05-20

doc. Václav Marek